

УДОСКОНАЛЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

В. П. Беглиця, канд. екон. наук, докторант

Міністерство освіти і науки України, м. Київ

Анотація. Обумовлена інтегральна оцінка фінансового стану українських підприємств, яка базується на сучасних вітчизняних стандартах обліку і звітності, використовуючи їх інформаційну базу з урахуванням галузевої специфіки. Підкреслена необхідність адаптації вітчизняної практики до підходів аналізу фінансового стану підприємств України.

Ключові слова: фінансовий стан, підприємство, інтегральний показник, авансований капітал, кредиторська заборгованість, фінансова незалежність, прибутковість власного капіталу

Аннотация. Обоснована интегральная оценка финансового состояния украинских предприятий, которая базируется на современных отечественных стандартах учета и отчетности, используя их информационную базу с учетом специфики отраслей. Подчеркнута необходимость адаптации отечественной практики к подходам анализа финансового состояния предприятий Украины.

Ключевые слова: финансовое состояние, предприятие, интегральный показатель, авансированный капитал, кредиторская задолженность, финансовая независимость, прибыльность собственного капитала.

Abstract. Necessity of an integrated estimation of Ukrainian enterprises' financial condition which would be based on modern domestic standards of the account and the reporting is proved, using their information base of the domestic enterprises, taking into account specificity of their branches. The necessity of domestic practice's adaptation to approaches of the analysis of the enterprises' financial condition in Ukraine is underlined.

Keywords: financial state, enterprise, integrated rate, advance capital, loan payable, financial independence, profitability of net worth.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогодні існує ціла низка методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємств. Одним з основних є коефіцієнтний метод. У вітчизняній практиці оцінки фінансового стану підприємства на основі посилення англо-американського впливу на процесі змін системи бухгалтерського обліку та аналізу, поширення перекладної літератури з питань обліку, аудиту й фінансового менеджменту аналітичні коефіцієнти знайшли своє відображення на початку 90-х років минулого століття [1], хоча підхід до такої оцінки не

був чимось принципово новим. Реально при цьому були присутні елементи певної новизни, які менеджери активно використовували у своїй господарській діяльності. Правда, часто це призводило до непорозумінь щодо доцільності такого аналізу, оскільки багато коефіцієнтів було взято із зарубіжної літератури без будь-яких коментарів до особливостей розвитку українських підприємств, які перебувають у нестійкому економічному стані, політичній залежності та ін. Крім того, якщо західна практика орієнтується на показники задоволення інтересів певного кола користувачів, то вітчизняні аналітики схильні до визначення

коефіцієнтів «оптом», що ускладнює усвідомлення і розуміння таких розрахунків. Але досвід показує, що навіть декілька вірно вибраних коефіцієнтів за обсягом своєї інформації можуть задовольнити потреби користувача.

МЕТА РОБОТИ — розробити такий методичний підхід, при якому інтегральна оцінка фінансового стану підприємств ґрунтувалася б на вітчизняних стандартах обліку і звітності, враховуючи галузеву специфіку підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Нерідко, з точки зору одних дослідників, той чи інший методичний підхід до оцінки фінансового стану підприємств вважається прогресивним, тоді як інші визначають його недоцільним. Одним з таких феноменів є *беззбитковий метод*, який передбачає розрахунок величини операційного важеля та оцінку фінансового стану підприємства за показником запасу фінансової міцності. Цей метод дозволяє визначити внесок кожного виду продукції, напрямку діяльності, структурного підрозділу підприємства у формуванні запасу фінансової міцності підприємства, а отже, дає можливість керувати ним, враховуючи результати аналізу за цими елементами [1]. Проте даний метод не дає повної оцінки стану підприємства, не узгоджується з такими поняттями, як конкуренто-, кредитоспроможність, ринкова активність підприємства, що і зумовлює необхідність пошуку інших методів, які б дали відповідь на поставлене питання.

Заслугує на увагу *рівноважний метод*, який ґрунтується на понятті ліквідності та

оцінці фінансового стану підприємства з позицій досягнення рівноваги між ліквідними потоками у сфері господарсько-інвестиційного і фінансового стану підприємства. Однак він не дозволяє враховувати стан підприємства у конкурентному, діловому, ринковому середовищі.

У зарубіжній практиці також застосовуються моделі, які ґрунтуються на невеликій кількості показників, що забезпечує високу точність результатів їх використання. Такі моделі забезпечують інтегральну оцінку і можливість порівнювати різноманітні об'єкти, а інформація для розрахунку всіх показників є доступною, оскільки відображається в основних формах фінансової звітності. При цьому існує можливість прогнозування банкрутства, оцінки зони ризику, в якій перебуває підприємство, та ін.

Проте ці методи показують достовірні результати лише в конкретних випадках, для яких вони розроблені [2, с.112–118].

Ось чому, проаналізувавши вищенаведені методи, можна зробити висновки про відсутність вітчизняних методик, адаптованих до сучасної економічної ситуації в Україні, копіювання та дублювання західних коефіцієнтів оцінки фінансового стану, відсутність науково обґрунтованих нормативних значень коефіцієнтів, виходячи зі сфери діяльності та галузевої приналежності.

Тому на основі проведеного аналізу пропонується модель комплексної оцінки фінансового стану підприємства, що враховує переваги коефіцієнтного та інтегрального методів. Так, фінансовий стан підприємства характеризується системою таких нерівностей:

$$\left\{ \begin{array}{l} T \text{ зміни виручки за період} > T \text{ зміни авансованого капіталу за звітний період;} \\ T \text{ зміни виручки за попередній період} > T \text{ зміни авансованого капіталу за звітний} \\ \text{період;} \\ Y > 0,17; \\ K \text{ рентабельності власного капіталу} > 0,00. \end{array} \right.$$

Доцільність введення до цієї системи перших двох нерівностей пояснюється тим, що керівництво підприємства цікавить передусім ефективність господарської діяльності.

При виконанні ж однієї з двох нерівностей можна зробити висновок про ефек-

тивне використання авансованих коштів підприємства, у протилежному випадку — додатковий капітал, який авансується підприємством, не дає потенційно можливої віддачі через високі витрати та собівартість. Звернемо увагу, що збільшення господар-

ських коштів (авансованого капіталу) не завжди є свідченням поліпшення фінансового стану. Воно може відбуватися за рахунок, наприклад, довго- та короткострокової кредиторських заборгованостей (як у випадку підприємств АТ «Лиман» та ДАХК «ЧСЗ»). Важливо, щоб залучення позикових коштів давало позитивний економічний ефект: ефект від залучення коштів має бути більше за абсолютною величиною, ніж відсотки за користування ними.

Нагадаємо, що рівняння залежності фінансового стану підприємства описується таким чином:

$$y = -0,0094x_1 - 0,1937x_2 + 0,0605x_3 + 0,0297x_4,$$

де x_1 — оборотність кредиторської заборгованості; x_2 — коефіцієнт фінансової незалежності; x_3 — коефіцієнт покриття; x_4 — коефіцієнт оборотності матеріально-технічних запасів.

Граничне значення інтегрального показника визначено на рівні 17 %. Для його отримання було проаналізовано значення інтегрального показника, при цьому виявилося, що підприємства ніби поділені на дві групи — з інтегральним показником більше 0,17 та менше 0,17, між якими є істотний розрив у значеннях. Тому це значення було обрано як нормативне. При досягненні підприємством значення інтегрального показника на рівні 0,17 його фінансовий стан можна вважати стійким.

Як останню нерівність було введено умову, згідно з якою коефіцієнт прибутковості власного капіталу має бути більшим за нуль, оскільки цей показник визначається як основний і який найповніше відображає фінансовий стан підприємства для всіх користувачів інформації. Даний коефіцієнт показує, скільки одиниць чистого прибутку припадає на одиницю власного капіталу, тобто те, наскільки результативно використовується власний капітал підприємства. На жаль, більшість підприємств суднобудівної галузі має від'ємні значення показника через відсутність чистого прибутку або власний капітал менше нуля. Тому в даному випадку нормативне значення цього показника — більше нуля.

За результатами аналізу з використанням цієї методики виділяються такі типи фінансового стану підприємства:

абсолютно стійкий (якщо виконуються всі чотири нерівності);

задовільно стійкий (якщо виконуються 3 і 4 нерівності);

нестійкий (виконується 3 або 4 нерівність);

критичний (якщо не виконується жодна з нерівностей).

Отриману методику комплексної оцінки фінансового стану підприємства застосуємо для досліджуваних підприємств. У таблицю зведемо розраховані дані для оцінки за новою методикою. У таблиці 0 вживається у випадку, коли темп зростання менше за 1, тому порівняння його з іншими немає сенсу.

Темпи зміни авансованого капіталу та виручки за попередній період до таблиці не внесені, оскільки це недоцільно — в жодному з випадків темпи зміни виручки не випереджають темпи зміни авансованого капіталу.

Жодне з досліджуваних підприємств не має абсолютно стійкого фінансового стану головним чином через те, що не виконуються перші дві умови. Абсолютно на всіх підприємствах мають місце високі витрати на виробництво продукції та інші витрати, тому темп зміни виручки суттєво відстає від темпу зростання авансованого капіталу.

Для підприємств ВАТ «ХСЗ» і ЗАТ «Паллада» інтегральний показник більше за нормативний 0,17 (0,3146 та 0,2357 відповідно), а прибутковість власного капіталу більше від 0, тобто підприємства мають чистий прибуток і власний капітал має знак «+». Таким чином, їх фінансовий стан можна охарактеризувати як задовільно стійкий.

Для ВАТ «Лиман», «Залив», «Дамен Шипярдс Океан», «Завод Металіст» значення інтегрального показника вищі від нормативного, або чистий прибуток, або власний капітал має від'ємні значення (а для ДАХК ЧСЗ — навпаки), тому їх фінансовий стан визначається як нестійкий.

У ВАТ «Море», ЗАТ «Наваль», ВАТ «Севморзавод» фінансові стани оцінюються як критичні.

Таблиця 1. Показники суднобудівних підприємств за 2007 р.

Назва підприємства	Темп зміни виручки	Темп зміни авансованого капіталу	Інтегральний показник	Рентабельність власного капіталу
ДАХК ЧСЗ	0,0000	1,0737	0,0417	0,0016
АТ «Лиман»	1,9574	1,2123	0,2018	- 0,0744
ВАТ «Залив»	0,0000	1,7859	0,1704	- 0,0025
ВАТ «Море»	0,0000	1,0184	- 0,0042	- 0,0523
ЗАТ «Наваль»	0,0000	0,0000	- 0,0387	- 0,0129
ВАТ «ХСЗ»	0,0000	2,4579	0,3146	0,0013
ВАТ «Дамен Шипярдс Океан»	1,9026	1,0745	0,6489	- 7,1157
ВАТ «Севморзавод»	0,0000	1,0908	- 0,0042	- 0,0249
ЗАТ «Паллада»	1,2248	1,4086	0,2208	0,3338
ВАТ «Завод Металіст»	732,207	1,1817	0,1723	- 1,3136

ВИСНОВКИ

Отже, запропонована методика забезпечує об'єктивну інформацію для керівництва підприємства щодо його фінансового стану. За результатами аналізу з використанням цієї методики доцільно розрізнити такі типи фінансового стану підприємств: абсолютно стійкий, задовільно стійкий, нестійкий фінансовий та критичний фінансовий. Для підприємства ВАТ «ЧСЗ» та ЗАТ «Паллада»

виконуються 3 і 4 нерівності — це означає, що їх фінансовий стан характеризується як задовільно стійкий.

Для підприємств ДАХК «ЧСЗ», ВАТ «Лиман», «Залив», «Дамен Шипярдс Океан», «Завод Металіст» виконуються відповідно 4, 3, 3, 3, 3 умови, тобто їх фінансовий стан характеризується як нестійкий. Для ВАТ «Море», «Севморзавод», ЗАТ «Наваль» не виконується жодна з нерівностей, що свідчить про критичний фінансовий стан.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] *Азарова А.О., Рузакова О.В.* Підходи до формації механізму оцінювання фінансового стану підприємства // *Фінанси України.* — 2006. — № 12. — С. 121–129.
- [2] *Матвеева С.* Диагностика предприятия и ее модели // *Проблемы теории и практики управления.* — 2006. — № 2. — С. 112–118.